

Analysis of Ecosystem and Human Welfare of Tourism Destinations Based on Tourism Life Cycle Indicators (Case Study: Ardabil and East Azarbaijan Tourism Destinations)

Arastoo Yari hesar ¹✉ | Barzin Zarghami ² | Khadijeh Ebrahimi ³

1. Corresponding author, Professor of Department of Urban and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. E-mail: a-yari@uma.ac.ir
2. Assistant Professor of ACECR, University of Science and Culture, Tehran, Iran. E-mail: barzinzarghami@gmail.com
3. PhD student of Geography and Urban planning, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. E-mail: khadijeebrahimi4753@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received 23 December 2023
Received in revised form 26
January 2024
Accepted 30 January 2024
Published online 19 Jun 2024

Keywords:

East Azerbaijan,
Ardabil,
Ecosystem welfare,
Human welfare,
Tourist destinations.

ABSTRACT

Objective: This research tries to evaluate the tourism destinations of Ardabil and East Azarbaijan provinces from the perspective of the quality of ecosystem welfare and human welfare as two basic pillars of sustainable tourism.

Methods: This review is of the type of applied studies and the analysis of information has been done in a descriptive-analytical way, and Alen Butller's tourism life cycle (TLC) model has been used for their analysis. The statistical population of this research consists of the villages of Zenuzagh, Kandavan and Ashtabin in East Azarbaijan province and the villages of Gazaj, Alvares and Onar in Ardabil province, with a total of 465 households and a population of 1876 people. The size of the sample population in this research is 176 households, which was estimated by Cochran's method. The required information has been collected by the field method and using the questionnaire tool. The selection of the host community for questioning is by systematic random method and the selection of the tourist and visitor community is simple by random method.

Results: The results of this study show that ecosystem and human well-being in tourism destinations are often at a medium level of sustainability and still have a significant distance from the characteristics of stable and completely sustainable destinations, and the emphasis on economic results and incomes causes neglect of natural and Human tourism activities in the studied destinations.

Conclusions: The results of the surveys show that the index of visiting tourist destinations over time can improve the state of ecosystem well-being and human well-being in the destinations, if the village of Kandavan is in a better state of well-being in both the human and natural ecosystem due to the high number of visitors. . Naturally, secondary factors such as improving the level of social awareness and cultural exchange between the host community and the tourist community and social education can be effective in this situation, as in destinations with fewer visits and a lower position of these indicators, it shows another different situation.

Cite this article: Yari hesar, Arastoo., Zarghami, Barzin., & Ebrahimi, Khadijeh. (2024). Analysis of Ecosystem and Human Well-being of Tourism Destinations Based on Tourism Life Cycle Indicators (Case Study: Ardabil and East Azarbaijan Tourism Destinations). *Space Economy and Rural Development*, 13 (47), 109-124. <http://doi.org/10.61186/serd.13.1.4>

© The Author(s).

Publisher: Kharazmi University.

DOI: <http://doi.org/10.61186/serd.13.1.4>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The development of tourism activities in rural areas of Ardabil and East Azerbaijan provinces in recent years has led to the emergence of various challenges, alongside the creation of new economic opportunities. The vital aspects of ecosystem well-being, human well-being, and their associated indicators have sometimes been overlooked amidst the predominant economic focus governing tourism in these regions. According to environmental protocols and the United Nations Sustainable Development Charter, the advancement of tourism and economic endeavors must prioritize enhancing ecosystem indicators and human well-being, to ensure the sustainability of systems and settlements in the face of escalating challenges and threats. Hence, the primary objective of this research is to assess and scrutinize the indicators of ecosystem welfare and human well-being in tourism destinations within a specific province. This evaluation aims to provide a comprehensive insight into the impacts of tourism development in these areas and propose viable solutions for enhancing ecosystem and human welfare. Consequently, the research strives to address the following inquiries: Firstly, what is the degree of sustainability of ecosystem welfare in the targeted tourism villages of East Azarbaijan and Ardabil provinces? Secondly, what is the sustainability level of human well-being in the tourism destinations of the aforementioned provinces?

Method

The current study was carried out as a comparative investigation utilizing a descriptive-analytical approach. The research area encompassed Zenuzagh, Kandavan, and Ashtabin villages in East Azarbaijan province, along with Gazaj, Alvars, and Oonar villages in Ardabil province. The determination of sample size involved the initial utilization of Cochran, estimating the sample population size to be 175 households. Data collection from the local community was conducted through a systematic random method and from tourists randomly. Within this study, the assessment of the villages' position in the tourism life cycle and comprehension of their transformation cycle were executed by employing the "Allen-Butler integrated model." Furthermore, the evaluation of the villages' position in the tourism life cycle and understanding of their transformation cycle were achieved using the Prescott Allen sustainability barometer method. The methodology of the barometer model follows a structured approach:

- 1: Identification of indicator packages representing the sustainability of natural and human ecosystem dimensions.
- 2: Integration of indicators reflecting ecosystem dimensions.
- 3: Assessment of the sustainability of natural and human ecosystem dimensions.
- 4: Evaluation of ecosystem welfare and human welfare.

Results

The examination of the villages and tourist sites within the areas under investigation indicates that the destinations in the northwestern part of Iran exhibit a level of semi-stability (moderate stability) concerning both ecosystem welfare and human well-being. Furthermore, the findings from the surveys suggest that the act of visiting tourist sites over time has the potential to enhance the well-being of the ecosystem and humans within these sites, particularly if the village of Kandavan experiences an improved state of well-being due to a significant influx of visitors.

Comparing the outcomes derived from this study with those documented in the research background reveals a resemblance between the current findings and the studies by Mahmoudi et al. (2014), Anabastani et al. Mahdavi (2010), Anthony Di Benedetto et al. (1993), and Donald Getz (1992). Notably, disparities exist between the findings of this study and those of Louviz and Gemma (2010), primarily stemming from the inherent characteristics of the studied sites and their substantial distinctions. While this study focuses on rural areas, the aforementioned research primarily delves into urban and metropolitan regions.

Conclusion

The study of tourism destinations through the lens of Prescott Allen's sustainability barometer indicates that achieving progress necessitates deliberate actions and strategies that can be implemented to enhance sustainable tourism endeavors. Consequently, it is recommended to address barriers hindering plan revisions and policy implementation, emphasizing the importance of adhering to the principles and tactics of the sustainable development model for rural tourism in these localities, considering the positioning of tourism development sites within the evolution cycle. The destinations examined in the northwestern region of Iran collectively exhibit a condition of semi-stability, characterized by moderate levels of ecosystem and human well-being. Furthermore, findings from the surveys indicate that the tourism visitation index has the potential to enhance the well-being of both ecosystems and humans in these destinations over time. Particularly, the village of Kandavan stands out for its higher well-being status in both human and natural ecosystems, attributed to the significant influx of visitors.

تحلیل رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی مقاصد گردشگری بر اساس شاخص های چرخه حیات گردشگری (مطالعه موردی: مقاصد گردشگری اردبیل و آذربایجان شرقی)

ارسطو یاری حصار^۱ | برزین ضرغامی^۲ | خدیجه ابراهیمی^۳

۱. نویسنده مسئول، استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری و روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران. رایانامه: a-yari@uma.ac.ir

۲. استادیار و عضو هیات علمی جهاد دانشگاهی، دانشگاه علم و فرهنگ، ایران. رایانامه: barzinzarghami@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی، ایران. رایانامه: khadijeebrahimi4753@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: یکی از چالش های اصلی قرن حاضر در حوزه گردشگری، ارتقاء و توسعه فعالیت های گردشگری و در عین حال حفظ پایداری اکوسیستم های طبیعی و ارتقا شاخص های رفاه انسانی است. کلید دست یابی به این هدف در برقراری تعادل بین دو بخش اکولوژیکی و انسانی است که بدون انجام ارزیابی های جامع و کافی محقق نمی شود. این پژوهش می کوشد مقاصد گردشگری استان های اردبیل و آذربایجان شرقی را از منظر کیفیت رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی به عنوان دو رکن اساسی گردشگری پایدار مورد ارزیابی قرار دهد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۲	روش پژوهش: این بررسی از نوع مطالعات کاربردی بوده و تجزیه و تحلیل اطلاعات به روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است و برای تجزیه و تحلیل آنها از مدل چرخه حیات گردشگری آلن باتلر استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش مشتمل بر روستاهای زنوزق، کندوان و اشتبین در استان آذربایجان شرقی و روستاهای گزج، آوارس و اونار در استان اردبیل است که مجموعاً مشتمل بر ۴۶۵ خانوار و ۱۸۷۶ نفر جمعیت می باشد. حجم جامعه نمونه در این تحقیق ۱۷۶ خانوار است که با روش کوکران برآورد شده است. اطلاعات مورد نیاز با روش میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه گردآوری شده است. گزینش جامعه میزبان برای پرسشگری با روش تصادفی سیستماتیک و گزینش جامعه گردشگر و بازدیدکننده به روش تصادفی ساده می باشد.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۰۶	یافته ها: نتایج این بررسی نشان می دهد که رفاه اکوسیستم و انسانی در مقاصد گردشگری غالباً در سطح پایداری متوسط بوده و هنوز با ویژگی های مقاصد دارای ثبات و کاملاً پایدار فاصله قابل توجهی دارند و تاکید صرف بر نتایج و درآمدهای اقتصادی باعث غفلت از وجوه طبیعی و انسانی فعالیت های گردشگری در مقاصد مورد مطالعه شده است.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱۰	نتیجه گیری: نتایج بررسی ها نشان می دهد که شاخص بازدید از مقاصد گردشگری در طول زمان می تواند وضعیت رفاه اکوسیستم و رفاه انسان را در مقاصد بهبود بخشد، در صورتی که روستای کندوان در هر دو منطقه از وضعیت رفاهی بهتری برخوردار باشد. طبیعتاً عوامل ثانویه مانند ارتقای سطح آگاهی اجتماعی و تبادل فرهنگی بین جامعه میزبان و جامعه گردشگر و آموزش اجتماعی می تواند در این شرایط مؤثر باشد، چنانکه در مقاصد با بازدید کمتر و جایگاه کمتر این شاخص ها، وضعیت متفاوت دیگری را نشان می دهد.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۳/۳۰	
کلیدواژه ها: آذربایجان شرقی، اردبیل، رفاه اکوسیستم، رفاه انسانی، مقصد های گردشگری.	

استناد: یاری حصار، ارسطو؛ ضرغامی، برزین؛ و ابراهیمی، خدیجه (۱۴۰۳). تحلیل رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی مقاصد گردشگری بر اساس شاخص های چرخه حیات گردشگری (مطالعه موردی: مقاصد گردشگری اردبیل و آذربایجان شرقی). *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۳ (۴۷)، ۱۰۹-۱۲۴.

<http://doi.org/10.61186/serd.13.1.4>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه خوارزمی.

مقدمه

مشکلات نابهنگام و پیچیده که ناشی از تعاملات انسان با طبیعت و نیز ارتباطات درونی بین خود انسان‌هاست، سامانه‌های اکولوژیکی زمین و بشریت را به چالش کشیده است امروزه رشد سریع جمعیت، توسعه نامتناسب شهرها و روستاها، استفاده نامناسب از زمین و فرسایش خاک در کنار توسعه فعالیت‌های گردشگری به عنوان خطری برای رفاه انسانی و حتی برای حیات زندگی او به شمار می‌روند (حیرانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲) جامعه مدرن در پاسخ به افزایش بحران‌های محیط‌زیستی و رشد نامتوازن جمعیتی، توسعه پایدار گردشگری را به عنوان یکی از مدل‌های توسعه در نظر گرفته است (همان، ۱۴۰۰: ۱۰) به نقل از ژانگ و همکاران^۱ (۲۰۲۱) از دهه ۱۹۶۰ با شناسایی اثرات فعالیت‌های گردشگری بر اقتصاد، محیط‌زیست و فرهنگ مقاصد گردشگری و هم چنین رشد غیر قابل کنترل گردشگری انبوه که باعث تهی‌سازی و تخریب منابع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی شد (انوری و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۸) اثرات مخرب فعالیت‌های گردشگری همانند فروکاست میراث و فرهنگ محلی، از بین رفتن مسائل زیست‌محیطی را در مناطق میزبان برجای نهاده است (چوی و سیراکایا^۲، ۲۰۰۳: ۱۲۷). لذا با توجه به آشکار شدن ضرورت تجدید نظر در برنامه‌های توسعه از ابعاد مختلف، تعادل بخشی بین رفاه انسانی و اکولوژیکی بر اساس مفهوم پایداری یکی از رویکردهای قابل توجه مدیران، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران مد نظر قرار گرفته است.

توسعه پایدار گردشگری که به کیفیت زندگی میزبان، تامین تقاضای بازدید کنندگان و به همان نسبت حافظ منابع طبیعی و انسانی در ارتباط است (مومنی و صفری، ۱۳۹۰: ۲۰) می‌تواند کمک زیادی به توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی در سطح جامعه محلی و ملی و حتی جهانی نماید؛ زیرا که منابع و پتانسیل‌های موجود گردشگری در نواحی روستایی در ایران به نحو مطلوبی بهره‌برداری نشده است و وابستگی شدید درآمد ارزی به صادرات فرآورده‌های نفتی، موجب کم توجهی به این فعالیت شده است (میر کتولی و مصدق، ۱۳۸۹: ۱۳۸). سکونتگاه‌های روستایی بویژه در کشورهای عقب مانده که جمعیت روستایی نزدیک به نیمی از جمعیت این‌گونه کشورها را در خود جای داده است با مسائل و مشکلات حادثتری از قبیل مهاجرت‌های روستایی، پایین بودن سطح اشتغال، سطح پایین آگاهی، کمبود زیربنای خدماتی و رفاهی روبه‌رو هستند (افتخاری و همکاران، ۱۳۹۴: ۵). این در حالی است که تعداد قابل توجهی از این سکونتگاه‌ها به لحاظ جایگاه و داشتن عناصر مهم جذب گردشگری زمینه مناسبی برای فعالیت‌های گردشگری دارند (یاری حصار و حیدری ساربان، ۱۳۹۰: ۴۲). گردشگری روستایی به عنوان جزئی از صنعت بزرگ گردشگری (شکور و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۷) می‌تواند نقش عمده‌ای را در ارتقا شاخص‌های اکوسیستم و انسانی داشته باشد و نقش موثرتری در احیا و نوسازی روستاهای کشور ایفا کند (پاپلی یزدی، ۱۳۸۵: ۱۸).

توسعه فعالیت‌های گردشگری در روستاها و مقاصد گردشگری نواحی روستایی در استان‌های اردبیل و آذربایجان شرقی در طی سال‌های اخیر باعث بروز و ظهور مجموعه‌ای از مسائل در کنار ایجاد توانمندی‌ها و فرصت‌های جدید اقتصادی شده است. رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی و شاخص‌ها و معیارهای مرتبط با آنها در زمره مهم‌ترین مسائلی است که شاید در فضای پررنگ اقتصادی حاکم بر فعالیت‌های گردشگری حوزه مورد اشاره مورد فراموشی قرار گرفته است. از منظر پروتکل‌های زیست‌محیطی و منشور توسعه پایدار سازمان ملل توسعه گردشگری، فعالیت‌های اقتصادی باید در خدمت ارتقاء و رشد شاخص‌های اکوسیستم و رفاه انسانی باشد و اگر این مورد حصول نگردد؛ پایداری سیستم‌ها و سکونتگاه‌ها در معرض چالش و تهدید فزاینده آتی روبه‌رو خواهند بود. از این‌رو هدف این مطالعه ارزیابی و تحلیل شاخص‌های رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی در مقاصد گردشگری در استان‌های مورد مطالعه است تا از این رهگذر شناخت جامعی نسبت به پیامدهای توسعه گردشگری در این مقاصد حاصل گردد و راهکارهای مناسبی برای بهبود وضعیت رفاه اکوسیستم و انسانی پیشنهاد گردد. لذا این پژوهش بر آنست تا به سوال‌های زیر پاسخی در خور دهد:

1 - Zhang & Zho

2 - Choi & Sirakaya

سوال نخست: روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه در استان‌های آذربایجان شرقی و اردبیل در چه سطحی از پایداری رفاه اکوسیستم قرار گرفته‌اند؟

سوال دوم: مقاصد روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه در استان‌های آذربایجان شرقی و اردبیل در چه سطحی از پایداری رفاه انسانی قرار گرفته‌اند؟

پیشینه پژوهش

۱. پیشینه نظری

نظام توسعه پایدار مشتمل بر ابعاد بسیار پیچیده و گسترده در ابعاد مختلف است (آیک و همکاران^۱، ۲۰۱۷: ۳) و رشته‌ها و شاخه‌های گوناگون علمی به فراخور ماهیت خود تفسیرهای ویژه‌ای از پایداری را نمایش می‌دهند. یکی از اصطلاحات و واژگانی که در حوزه گردشگری پایدار مورد توجه افرادی چون پرسکات آلن (۱۹۹۸) و ریچارد باتلر^۲ (۲۰۰۸) قرار گرفت "رفاه اکوسیستم"^۳ و "رفاه انسانی"^۴ بود که ترکیب آن دو چشم‌انداز روشنی را در خصوص پایداری نظام‌ها و بویژه مقاصد گردشگری ارائه می‌داد (گایدولینی و همکاران^۵، ۲۰۱۸). بر این اساس منظور از رفاه اکوسیستم برداشتی چندگانه و ترکیبی و بین‌رشته‌ای است (باتالهو و همکاران^۶، ۲۰۱۷: ۲۰۲۲). زیرا گردشگری ماهیتاً ترکیبی از فعالیت‌ها و مضامین زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است و منظور از رفاه اکوسیستم مجموعه شرایطی است که اجزای یک اکوسیستم در شرایطی مناسب از لحاظ بقا، تنش‌های وارده، ظرفیت تحمل (آستانه‌های تحمل) و خدمات اکوسیستمی است (پرسکات^۷، ۱۹۹۷: ۴۹) به باور پرسکات آلن اکوسیستم واجد ویژگی‌های فوق در شرایط رفاه و یا عبارتی ثابت قرار دارد که نه تنها در طول زمان ارزش‌ها و ویژگی‌های خود را حفظ و توسعه می‌دهد که به جامعه انسانی و گردشگری خدمات فزاینده و گسترده‌ای را نیز عرضه می‌دارد.

همچنین رفاه انسانی نیز مجموعه‌ای ویژگی‌های ناظر بر رفاه، رضایت، خدمات و کیفیت زیست در حوزه‌های اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و سیاسی است. از این منظر توسعه فعالیت‌های گردشگری باید ضمن حفظ ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه محلی، به پویایی و تحول فرهنگ کمک نماید، تعامل بین جامعه محلی و جامعه جهانی را برقرار سازد، شاخص‌های اقتصادی را ارتقاء داده و نظام‌های سیاسی را به سمت تعامل دوسویه و مبنی بر احترام سوق دهد (کرامبرگر و همکاران^۸، ۲۰۰۸: ۵۰). از این نظر عناصر و اجزای فعالیت‌های گردشگری می‌تواند به طرق مختلف به سلامت اکوسیستم کمک کند. فعالیت‌های توریستی توجه به حفظ محیط زیست و بهره‌گیری و توسعه آنها را مورد توجه قرار می‌دهند، بنابراین به حفظ تنوع زیستی کمک می‌کنند. علاوه بر این، گردشگری یکپارچگی سیستم‌های زیستگاه را حفظ می‌کند و ممکن است پایه فیزیکی شبکه‌های اکولوژیکی را فراهم کند. توسعه شبکه‌های اکولوژیکی به عنوان وسیله‌ای برای کاهش اثرات اکولوژیکی تکه تکه شدن زیستگاه مورد حمایت قرار گرفته است. این امر باعث می‌شود که حفاظت از تنوع زیستی بخش جدایی‌ناپذیر از مناظر پایدار باشد (رحیمی بد و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۳)

رپورت و همکاران (۱۹۹۸) مشاهده کردند که ارتباط سلامت اکوسیستم با ارائه خدمات اکوسیستم و تعیین چگونگی سلامت یک اکوسیستم مرتبط با این خدمات، چالش‌های عمده‌ای را در ارتباط با سلامت، علوم اجتماعی و طبیعی ارائه می‌کند. اصطلاح "رفاه اکوسیستم" به تحویل، ارائه، حفاظت یا نگهداری کالاها و مزایایی که انسان از عملکرد اکوسیستم به دست می‌آورد، اشاره دارد. پیوند بین سلامت اکوسیستم و سلامت عمومی مجموعه خدمات اکوسیستمی است که توسط فعالیت‌های بخش

1 - Ayik, Ayataç & Sertyesilisik

2 - Butler

3 - Ecosystem Welfare

4 - Human Welfare

5 - Guidolini, Giarolla, Toledo, Valera & Ometto

6 - Batalhão, Teixeira & Godoi

7 - Prescott

8 - Kronemberger, Junior, Nascimento, Collares & Silva

گردشگری ارائه می شود. عملکردهای اکوسیستم شامل فرآیندهای زیستی، بیوشیمیایی و غیرزیستی، درون و بین اکوسیستم ها می شود. از این کارکرد اساسی اکوسیستم، خدمات اکوسیستمی متعددی را می توان ارائه کرد (راپاپورت و همکاران^۱، ۱۹۹۸: ۴). بروسارد و همکاران (۲۰۰۲) در فهرستی غیر جامع، ۳۲ سرویس اکوسیستمی شامل بیولوژیکی، فیزیکی، زیبایی شناختی، تفریحی و فرهنگی را شناسایی کردند. مزایای فرهنگی، روانی و سایر مزایای غیرمادی که انسان از تماس با اکوسیستمها به دست می آورد، به ویژه به سلامت انسان کمک می کند (ریچارد^۲، ۲۰۰۸، ۶) مزایای تنوع زیستی برای رفاه انسان به طور کلی با تنوع زیستگاهها و گونهها تعیین می شود و رابطه نزدیکی بین سلامت اکوسیستم و خدمات اکوسیستم وجود دارد؛ یعنی افزایش استرس اکولوژیکی که منجر به کاهش کیفیت و کمیت خدمات اکولوژیکی می شود. در مقابل، اکوسیستمهای سالم ظرفیت ارائه طیف گسترده ای از خدمات اکوسیستم را دارند؛ بنابراین، عملکردهای اکولوژیکی و خدمات اکوسیستم ناشی از زیرساخت سبز به ترتیب به سلامت اکوسیستم و سلامت عمومی کمک می کنند (رحیمی بد و همکاران^۳، ۱۴۰۰، چونلین و همکاران^۴، ۲۰۲۳: ۱۲)

پیرامون گردشگری و تاثیرات آن بر شاخصهای اکوسیستم و رفاه انسانی مطالعات بسیاری توسط محققان صورت گرفته است (راتاناسوانگچی^۵، ۱۹۹۸: ۲). به صورتی که از دهه ۱۹۳۰ به بعد گردشگری و تفریح سوژه تحقیقات جغرافیایی انگلو ساکسون و آمریکا بوده است. طی دهه ۱۹۶۰ میلادی بازبینی ها تأثیرگذاری در مورد جغرافیای گردشگری و تفریح انجام گرفته است و جغرافیای گردشگری در کمک های اساسی به توسعه محیطی در علوم فضایی مطرح شد (شمول^۵، ۱۹۹۷: ۵). در گردشگری پایدار از سال ۱۹۹۲ و در طی موج سوم توسعه، پارادایم جدیدی در جهت پوشش دادن همه ابعاد و زمینههای توسعه پایدار به نام توسعه پایدار گردشگری مطرح گردد که پارادایم جدیدی نسبت به رهیافت نخستین گردشگری پایدار محسوب می شود. در این پارادایم جدید تلاش شده تا اصول اساسی توسعه و توسعه پایدار بیش تر مدنظر قرار گیرد، تا خود گردشگری و اجزاء و عناصر؛ چرا که در پارادایم توسعه پایدار گردشگری، گردشگری را به مانند یک چرخه برای توسعه پایدار تلقی می کنند (مهدوی، ۱۳۹۰: ۴۳) و اصول اساسی توسعه پایدار همانند کاهش فقر، و بهبود اقتصاد و به لحاظ فرهنگی و به لحاظ فرهنگی مورد نظر می باشد (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۹۲). اگر چه گردشگری در مجموع موضوع جدیدی نیست، اما اهمیت آن و نقشی که در توسعه پایدار جوامع محلی ایفا می کند، به تازگی مورد تأیید گردشگری از لحاظ اجتماع و فرهنگ قرار گرفته است (رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۲۷). با توجه به اینکه سرزمین ما با داشتن مشخصات جغرافیایی ویژه در خاورمیانه و نیز برخورداری از ویژگیهای طبیعی و آثار تاریخی، فرهنگی و هنری از زمینه مناسبی در فعالیت های گردشگری برخوردار است به این منظور راهکار توسعه گردشگری به عنوان گزینه ای در جایگزینی سایر درآمدهای اقتصادی در راه دست یابی به "توسعه پایدار" مورد پذیرش می باشد؛ زیرا ساماندهی فضایی توسعه به عنوان یکی از گام های اساسی در پایداری توسعه کشورها و مناطق، شناخته شده است (غازی، ۱۳۷۹: ۴۳).

۲. پیشینه تجربی

گردشگری فعالیتی ترکیبی و مستلزم مشارکت بخش های مختلف و متعدد جامعه است. از طرفی نیز عوامل و فرآیندهای تاثیر گذار بر توسعه مقصدهای گردشگری، بویژه مقصدهای تفرجگاهی به عنوان یکی از مباحث دیر پای گردشگری همواره به عنوان یکی از محبوب ترین و بحث انگیزترین موضوعات پژوهشی مدنظر صاحب نظران و عالمان صنعت گردشگری مطرح بوده است (دلشاد، ۱۳۹۱: ۸). از این رو یکی از مباحث مهم و کلیدی در برنامه ریزی گردشگری (لومسدن^۶، ۱۳۸۰: ۱۹) تعیین وضعیت رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی است. اولین مطالعات صورت گرفته برای تشریح فرآیند توسعه مقصدهای گردشگری را می توان به

1 - Rapport, Gaudet, Karr, Baron, Bohlen, Jackson, Jones, Naiman & Pollock,

2 - Richard. W

3 - Chunlin, Ling & Hejie

4 - Rattanasuwongchai

5 - Schmoll

6 - Lumsden

تلاش‌های گیلبرت در زمینه تعیین سیر تکاملی مقصدهای تفرجگاهی در سال ۱۹۳۹ میلادی نسبت داد. بارت (۱۹۵۸) نیز مطالعاتی در زمینه مورفولوژی مقصدهای گردشگری و شاخص‌های رفاه اکوسیستم انجام داد که منجر به ارائه الگوی توسعه خاصی نگردید (ریچی و کراچ، ۲۰۱۰: ۱۰۵۰). در دهه ۱۹۸۰ باتلر بر مبنای پژوهش‌ها و مطالعات صورت گرفته در زمینه الگوهای توسعه مقصد تفرجگاهی، الگوی چرخه حیات گردشگری (TLC) را ارائه نمود (یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۹۲). با این حال، باتلر در سال ۱۹۸۰ چرخه حیات مقصدهای گردشگری خود را با مراحل گسترده ارایه کرد و پرسکات آلن (2001) شاخص‌های مبنایی برای ارزیابی مقاصد گردشگری در مدل بارومتر پایداری را بر اساس رفاه انسانی و رفاه اکوسیستم پیشنهاد داد (آندره و همکاران، ۲۰۱۷: ۲۷). به طور کلی مطالعات مختلفی در خصوص پایداری سیستم‌های طبیعی و انسانی در داخل و خارج صورت گرفته است که در ادامه برخی از آنها به طور مختصر در جدول زیر مورد اشاره قرار گرفته است (جدول ۱).

جدول ۱. برخی از پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه مورد مطالعه

نام محقق	عنوان	روش‌های سنجش و ارزیابی	نتایج و یافته‌ها
محمودی و دیگران (۱۳۹۴)	ارزیابی فرایند پایداری در سطوح محلی بر اساس رویکرد IUCN (مطالعه موردی: ناحیه عرفی منج در شهرستان لردگان)	رویکرد IUCN	۴۸ درصد کل شاخص‌های بررسی شده و ۶۶ درصد شاخص‌های اکوسیستم طبیعی به ترتیب در وضعیت ناپایدار و تقریباً ناپایدار قرار دارند.
عنابستانی و همکاران (۱۳۹۰)	سطح بندی پایداری توسعه روستایی با استفاده از فن تصمیم‌گیری چند معیاره برنامه ریزی توافقی CP (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کمیجان)	روش تصمیم‌گیری چند معیاره برنامه ریزی توافقی	آگاهی از وضعیت پایداری و شناخت وضع موجود می‌تواند نقش مهمی در ارتقای مدیریت و برنامه ریزی و تخصیص بهینه منابع جهت ایجاد سلسله مراتبی از سکونتگاه‌های روستایی با پیوند و کارکرد مطلوب داشته باشد.
ژانگ و ژو ^۲ (۲۰۱۹)	از اکوسیستم‌ها به رفاه انسانی: نقش حفاظت تنوع زیستی	رویکرد توسعه پایدار	حفظ و گسترش تنوع زیستی نقش اساسی در رفاه انسانی و اکوسیستم دارد.
داوود مهدوی (۱۳۹۰)	ارزیابی پایداری توسعه گردشگری روستایی در ایران	مدل بارومتر و چرخه حیات گردشگری	روستاهای مورد مطالعه از سطح پایداری نسبتاً متوسطی برخوردارند.
علی دلشاد (۱۳۹۱)	مدل سازی توسعه مقصد تفرجگاهی کلاردشت	الگوی طیف توسعه تفرجگاه	مقصد تفرجگاهی کلاردشت هم اکنون در فاز سوم توسعه یا فاز گردشگری ملی واقع است ولی نشانه‌هایی از ورود به فاز چهارم یا گردشگری بین‌المللی به چشم می‌خورد. همچنین با توجه به وضعیت موجود، تعداد نهایی بازدیدکنندگان از مقصد تفرجگاهی کلاردشت به افزایش خود ادامه خواهد داد و مقصد به صورت بالقوه از این توان برخوردار است.
دونالد گنز ^۴ (۱۹۹۲)	برنامه ریزی توریسم و چرخه حیات مقصد	مدل مراحل چرخه زندگی	یافته‌ها نشان می‌دهد که رفت و آمد مکرر به یک مکان تکامل یافته که در آن جنبه‌های تثبیت، رکود، کاهش و دوباره جوان‌سازی در هم آمیخته، ثابت می‌باشد.
آنتونی و، دی بندتو ^۵ (۱۹۹۳)	مراحل چرخه حیات مناطق گردشگری	با استفاده از دو عامل استراتژیک و زیست محیطی	هر دو عامل در تجدید حیات از مراحل چرخه حیات منطقه توریستی اثر دارد.
لوییز ^۶ (۲۰۱۰)	مراحل چرخه حیات و تاریخ کاتالونیا	تجزیه و تحلیل مراحل چرخه حیات گردشگری تاریخ کاتالونیا	این مقاله نشان می‌دهد که چگونه ترکیبی از تئوری‌ها می‌تواند بطور ویژه برای ساختن یک مدل گسترده که گروه‌های پیشرفته گردشگری بوسیله فازهایی با تغییرات نمونه ای آن عملی شود.

1 - Ritchie & Crouch

2 - André Cavalcante, Denilson & Emiliano

3 - Zhang & Zho

4 - Donald. G.

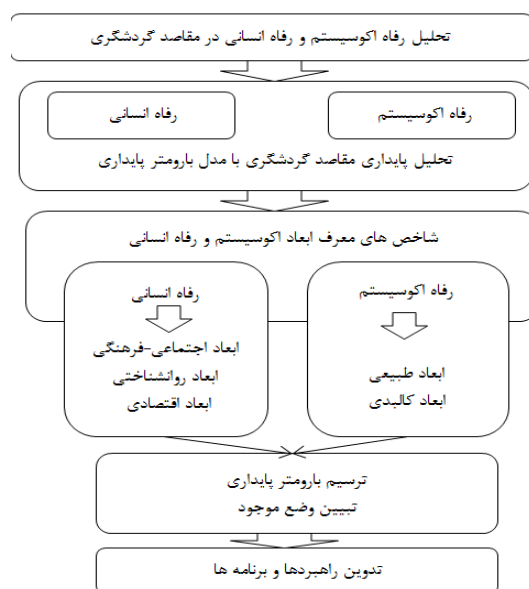
5 - Anthony & Benedetto

6 - Luis

۳. مدل مفهومی

مرور مطالعات صورت گرفته نشان می دهد که اولاً در حوزه مورد مطالعه پژوهشی با این عنوان صورت نگرفته است و در ثانی بررسی وضعیت رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی می تواند در پایداری نظام های گردشگری و سیستم های سکونتگاهی نقشی اساسی داشته باشد (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق (منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۳)

روش شناسی پژوهش

۱. قلمرو جغرافیایی مورد مطالعه

قلمرو جغرافیایی مورد مطالعه در این پژوهش را مقاصد گردشگری روستایی فعال استان های اردبیل و آذربایجان شرقی تشکیل می دهد. منظور از مقاصد گردشگری آن دسته از مکان ها و سکونتگاههای روستایی است که به واسطه برخورداری از جاذبه ها و میراث طبیعی و انسانی مورد استقبال گردشگران قرار گرفته و برخی از پروژه های بازآفرینی کالبدی و زیرساخت های عمرانی نیز توسط سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی نیز در آن اجرا شده است. (جدول ۲)

جدول ۲. مقاصد گردشگری مورد مطالعه

مقاصد گردشگری آذربایجان شرقی	مقاصد گردشگری استان اردبیل
زنوزق	گزج
کندوان	آلوارس
اشتبین	اونار

۲. داده ها و روش کار

پژوهش پیش رو از نوع مطالعات قیاسی و به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. در این مقاله، به منظور گردآوری داده ها از روش های اسنادی و میدانی استفاده شده است برای درک درست مناسبات حاکم بر گردشگری روستاهای مورد مطالعه، جامعه آماری به دو گروه متفاوت ساکنان محلی و گردشگران تقسیم شده است. جامعه آماری این پژوهش روستاهای زنوزق، کندوان و اشتبین در استان آذربایجان شرقی و روستاهای گزج، آلوارس و اونار در استان اردبیل است که مشتمل بر ۴۶۵ خانوار و ۱۸۷۶ نفر جمعیت می باشد. برای تعیین حجم نمونه نیز از فرمول کوکران استفاده شد و حجم جامعه نمونه برابر ۱۷۵ خانوار برآورد شده است. روش انتخاب نمونه ها در جامعه محلی به صورت تصادفی سیستماتیک و در میان گردشگران به صورت تصادفی ساده

می‌باشد. در این پژوهش به منظور ارزیابی موقعیت روستاهای مورد مطالعه در چرخه حیات گردشگری و شناخت چرخه تحول آنها از روش بارومتر پایداری پرسکات آلن استفاده شده است. چارچوب نهایی شاخص‌های تحقیق، بر اساس پیشنهاد مهدوی (۱۳۹۰) تنظیم شده است (جدول ۳). همچنین مطابق روش شناسی مدل بارومتر گام‌های اساسی به شرح زیر است:

۱: شناسایی بسته‌های نماگر معرف پایداری ابعاد اکوسیستم طبیعی و انسانی

۲: یکپارچه‌سازی نماگرهای معرف ابعاد اکوسیستم

۳: تحلیل پایداری ابعاد اکوسیستم طبیعی و انسانی

۴: تحلیل رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی

جدول ۳. چارچوب سازماندهی شاخص‌ها در مدل تلفیقی آلن-باتلر

ابعاد	مولفه‌ها و شاخص‌ها
شاخص‌های رفاه انسانی	نرخ تبلیغات تجاری مقاصد و جاذبه‌های گردشگری، کاهش میزان سود واحدهای تجاری و توریستی، خدمات مالی، میزان ایجاد شغل‌های دائمی، کاهش بیکاری فصلی، حمایت از سرمایه‌گذاران روستایی، استمرار در درآمد، افزایش جرم در روستا، ترجیح مشاغل دربخشی غیراز گردشگری، خدمات تجاری خدمات گردشگری، میزان منافع اقتصادی محلی، دسترسی یکسان به اطلاعات گسترش گردشگری، علاقه به عضویت تشکل‌های غیر دولتی، فعالیت نهادهای غیر دولتی، میزان آموزش برای فعالیت، میزان اعتقاد به حفاظت ازجاذبه‌ها، حفاظت از آثار باستانی روستا، میزان طرح مناسب گسترش گردشگری، امکانات به ازای گردشگران، فعالیتها مناسب با گردشگری، خدمات آموزشی، خدمات ارتباطی خدمات مراکز فرهنگی، خدمات فرهنگی، خدمات گردشگری، خدمات انتظامی، خدمات ترویجی، رضایت از گسترش گردشگری، افزایش فضاهای تفریحی، تامین خدمات روستاییان، همکاری زنان با مردان، افزایش رعایت حقوق متقابل، بهبود سنت‌های روستا، شرکت در برنامه‌های مشارکتی، در اختیار گذاشتن نیروی کار مردم، نرخ مشارکت مدنی در حوزه گردشگری
شاخص‌های رفاه اکوسیستم	تنوع زیستی، تعداد بازدیدکنندگان، وسعت مزارع اطراف، کاهش چشم‌اندازهای حیات وحش، واقع‌شدن در مناطق خطرناک حفاظتی، افزایش زباله در طبیعت، افزایش فشار بر منابع طبیعی، نابودی گونه‌های جانوری، نابودی گونه‌های گیاهی، تعداد پروژه‌های احیای جاذبه‌ها، تعداد جاذبه‌های جدید گردشگری، حفاظت از مناطق، افزایش الودگی هوا، افزایش الودگی صوتی، کاهش زیبایی‌های طبیعی، تغییر کاربری اراضی

(منبع: مهدوی، ۱۳۹۰)

(۱) اطلاعات گردآوری شده از طریق روش‌های پیمایشی و اسنادی مرتبط با هر کدام از نماگرها، معیارها و مولفه‌ها در ابعاد مختلف زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی پس از طبقه‌بندی جهت آماده‌سازی برای وارد کردن به مدل‌های سنجش پایداری (مدل بارومتر پایداری پرسکات آلن) در چند مرحله به شرح زیر مورد پردازش قرار گرفته است:

(۲) تهیه ماتریس داده‌های اولیه

(۳) ماتریس داده‌های اولیه هم‌سو

(۴) ماتریس داده‌های بی‌وزن و هم‌مقیاس

در این بررسی از طریق روش بی‌مقیاسی فازی نماگرهای موجود بی‌مقیاس شده‌اند.

$$r_{ij} = \frac{x_j^{\max} - x_{ij}}{x_j^{\max} - x_j^{\min}} \quad (\text{رابطه ۱})$$

(۵) در این فرمول که برای بی‌مقیاس کردن نماگرهای با جنبه مثبت به کار می‌رود x_{ij} برابر ارزش نماگر $\bar{A}_m$ ، $x_j^{\min}$ برابر

کمینه نماگر $\bar{A}_m$ و $x_j^{\max}$ برابر بیشینه نماگر $\bar{A}_m$ می‌باشد.

(۶) در این فرمول نیز که برای بی‌مقیاس کردن نماگرهای با جنبه منفی به کار می‌رود x_{ij} برابر ارزش نماگر $\bar{A}_m$ ، $x_j^{\min}$ برابر

کمینه نماگر $\bar{A}_m$ و $x_j^{\max}$ برابر بیشینه نماگر $\bar{A}_m$ می‌باشد.

(۷) تهیه ماتریس شاخص‌های نهایی: تهیه این ماتریس از طریق اعمال میزان ارزش هر کدام از شاخص‌ها که در مرحله

استخراج نماگرها بدست آمده‌اند، می‌باشد. بدین منظور، در این مرحله، ضریب اهمیت شاخص‌ها که با روش مقایسه زوجی و

فرایند نظرسنجی از نخبگان و متخصصان بدست آمده است؛ در تمامی شاخص‌ها اعمال شده است و مبنای نهایی قضاوت در مدل قرار گرفته است (یاری و همکاران، ۱۳۹۴).

یافته‌های پژوهش

در اولین گام و به منظور تبیین و شناخت سطح پایداری مقاصد گردشگری تحقیق، با استفاده از روش شناسی و تکنیک‌های موجود در مدل پرسکات آلن، سطح نسبی پایداری مقاصد گردشگری مورد ارزیابی قرار گرفته است. برای این کار ابتدا به ساکن مجموعه شاخص‌های تحقیق در سه گروه اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی-مالی و زیست محیطی به تفکیک مقاصد مورد مطالعه طبقه بندی شده اند و برای تبدیل محاسبات کمی به مقادیر کیفی که در این مدل از اهمیت خاصی برخوردار است از طبقات پنج گانه پیشنهادی پرسکات آلن استفاده شده است (جدول ۴).

جدول ۴. طبقات پنج گانه پیشنهادی پرسکات-آلن جهت طبقه بندی سطوح پایداری

سطح پایداری	ارزش پایداری
کاملاً ناپایدار	۰-۰/۲
پایداری ضعیف	۰/۲-۰/۴
پایداری متوسط	۰/۴-۰/۶
پایداری بالا	۰/۶-۰/۸
کاملاً پایدار	۰/۸-۱

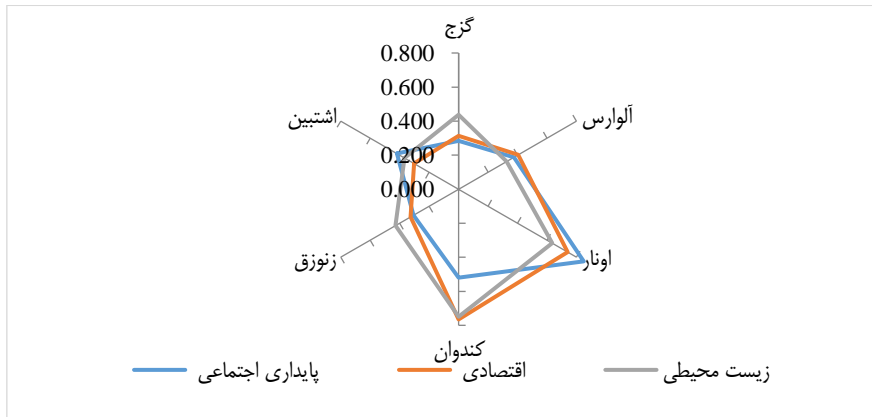
(منبع: مهدوی، ۱۳۹۰)

جدول ۵. سطوح پایداری روستاهای مورد مطالعه بر اساس مدل بارومتر پایداری

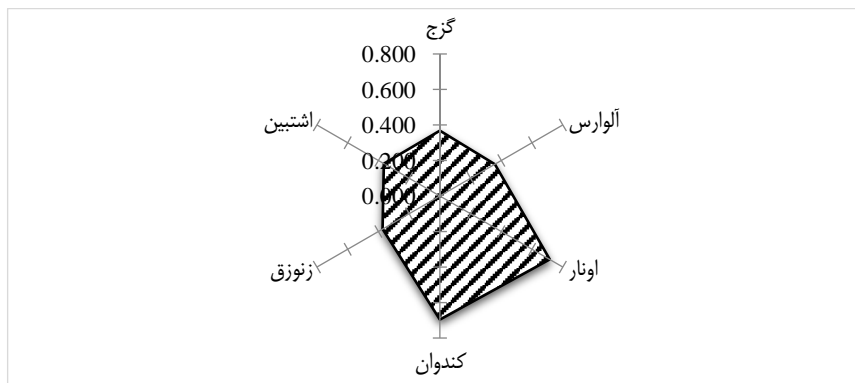
مراحل	ابعاد پایداری							
	اجتماعی-فرهنگی		اقتصادی-مالی		زیست محیطی		پایداری	
	سطح کمی	سطح کیفی	سطح کمی	سطح کیفی	سطح کمی	سطح کیفی	سطح کمی	سطح کیفی
گرج	۰/۲۸۴	ضعیف	۰/۳۱۳	ضعیف	۰/۴۳۷	متوسط	۰/۳۶۸	ضعیف
آلوارس	۰/۳۷۶	ضعیف	۰/۴۰۳	متوسط	۰/۳۲۶	ضعیف	۰/۳۵۸	ضعیف
اونار	۰/۸۴۹	خوب	۰/۷۴۰	خوب	۰/۶۳۵	خوب	۰/۷۱۵	خوب
کندوان	۰/۵۲۰	متوسط	۰/۷۶۵	خوب	۰/۷۵۰	خوب	۰/۶۹۶	خوب
زنوزق	۰/۳۰۷	ضعیف	۰/۳۲۶	ضعیف	۰/۴۲۸	متوسط	۰/۳۷۲	ضعیف
اشتبین	۰/۴۱۸	متوسط	۰/۳۰۲	ضعیف	۰/۳۶۶	ضعیف	۰/۳۶۳	ضعیف
کل	۰/۴۵۹	متوسط	۰/۴۷۵	متوسط	۰/۴۹۱	متوسط	۰/۴۷۹	متوسط

(منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳)

مطابق آمارها و داده‌های موجود در جدول بالا و طبق نتایج به دست آمده از این مدل، روستاهای مورد مطالعه در طیف مختلفی از مراحل پایداری قرار گرفته‌اند. در بعد اجتماعی و فرهنگی بالاترین سطح پایداری متعلق به روستای اونار و کندوان است و پایین‌ترین سطح پایداری نیز متعلق به روستاهای گرج و آلوارس می‌باشد. در بعد اقتصادی نیز بالاترین سطح پایداری متعلق به روستاهای اونار و کندوان و پایین‌ترین سطح به اشتبین و گرج است. از منظر شاخص‌های زیست محیطی روستاهای اونار و کندوان در بالاترین سطح پایداری و روستاهای آلوارس و اشتبین نیز در پایین‌ترین سطح پایداری قرار دارند. اطلاعات موجود در جداول فوق نشان از آن دارد که روستاهای منطقه مورد مطالعه از منظر گردشگری در سطح پایداری متوسط قرار دارند. تحلیل این جداول نشان می‌دهد که در مجموع از میان مقاصد گردشگری مورد مطالعه در دو استان اردبیل و آذربایجان شرقی و غربی روستاهای اونار و کندوان در سطح پایداری خوب قرار دارند و روستاهای آلوارس، اشتبین، زنوزق و گرج نیز در سطح پایداری ضعیف قرار دارند. جدول ۴ هم‌چنین بررسی و مقایسه سطوح پایداری در ابعاد مختلف نشان می‌دهد که هر سه بعد (اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی) گردشگری در روستاهای مورد مطالعه از سطحی متوسط در پایداری برخوردار می‌باشند.

شکل ۲. مقایسه تطبیقی ابعاد پایداری در روستاهای مورد مطالعه (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳)

شکل ۳. رادار شاخص‌های پایداری روستاهای مورد مطالعه (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳)

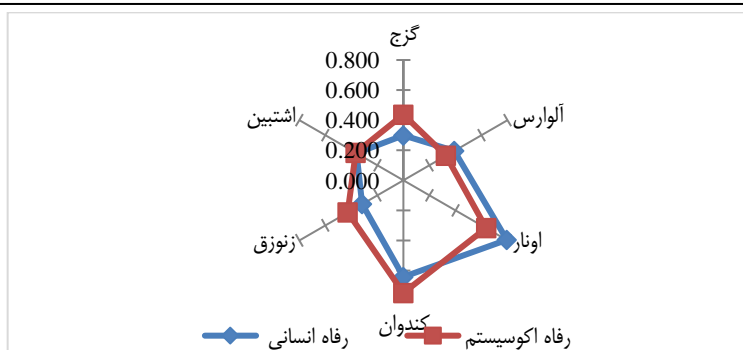
بررسی رادار پایداری در مقاصد مورد مطالعه نشان می‌دهد که میزان پایداری زیست محیطی در مقاصد گردشگری مورد مطالعه تابعی از سطح پایداری است و رابطه معکوسی وجود دارد؛ به طوریکه در روستاهای ناپایدار سطح پایداری زیست محیطی وضعیت بهتری نسبت به شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی دارد (شکل ۲). هم‌چنین بر اساس نتایج حاصل از رادار شاخص‌های پایداری، روستاهای اونار و کندوان در سطح بالاتری از پایداری قرار دارند و روستاهای گرج و اشتبین در سطح پایبندی قرار گرفته‌اند (شکل ۳).

در گام بعدی با تلفیق شاخص‌ها بر اساس چارچوب مورد اشاره در جدول شماره ۲ این پژوهش، شاخص رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی سنجش و اندازه‌گیری قرار شده است. جدول ۶ نتایج سنجش شاخص رفاه اکوسیستم و شاخص رفاه انسانی در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که از منظر رفاه اکوسیستم روستاهای اونار و کندوان در سطح بالاتری از پایداری نسبت به سایر روستاها و مقاصد مورد مطالعه قرار دارند و روستاهای گرج و اشتبین نیز در رتبه‌های پایینی جدول قرار گرفته‌اند. هم‌چنین از منظر رفاه انسانی روستاهای اونار و کندوان در سطح پایداری خوب قرار گرفته و روستاهای آلوارس و اشتبین در سطح ناپایدار قرار گرفته‌اند. در مجموع شاخص رفاه اکوسیستم با ارزش ۰/۴۶۷ در وضعیت پایداری کم و شاخص رفاه انسانی در مقاصد مورد مطالعه با ارزش ۰/۴۹۱ نیز در همین وضعیت قرار دارد (شکل ۴).

جدول ۶. وضعیت شاخص‌های رفاه سیستم انسانی و رفاه اکوسیستم

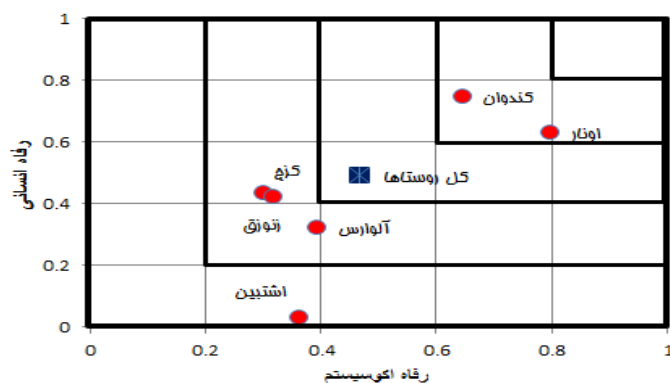
مقاصد	گرج	آلوارس	اونار	کندوان	زنوزق	اشتبین	کل
رفاه اکوسیستم	۰/۲۹۹	۰/۳۹۰	۰/۷۹۵	۰/۶۴۳	۰/۳۱۶	۰/۳۶۰	۰/۴۶۷
رفاه انسانی	۰/۴۳۷	۰/۳۲۶	۰/۶۳۵	۰/۷۵۰	۰/۴۲۸	۰/۳۶۶	۰/۴۹۱

(منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳)

شکل ۴. وضعیت رفاه انسانی و رفاه اکوسیستم در روستاهای مورد مطالعه (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳)

در ادامه بارومتر پایداری ترسیم و مقاصد مورد مطالعه در این مدل مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته اند. در این مدل بر اساس چارچوب تعریف شده پرسکات آلن، پایداری به پنج سطح تقسیم بندی شده که از پایداری کامل تا ناپایداری کامل را شامل می شود. تحلیل بارومتر پایداری روستاهای مورد مطالعه نشان می دهد که روستاهای اونار و کندوان با فاصله قابل توجهی از سایر روستاها در سطوح بالاتری از پایداری قرار گرفته اند، مطابق بررسی های انجام گرفته این دو روستا در سطح پایداری خوب جای گرفته اند، سایر روستاهای مورد مطالعه با فواصل اندک از هم در سطح پایداری ضعیف جای گرفته اند شکل (۵).

شکل ۵. بارومتر پایداری روستاهای هدف گردشگری (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳)

بحث

سطح پایداری شاخص های توسعه فعالیت های گردشگری تابعی از مولفه های متعدد طبیعی و انسانی است و بدون توجه همزمان و هماهنگ به تمامی ابعاد و مولفه های توسعه، پایداری کامل قابل حصول نخواهد بود. بر این اساس رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی در مقاصد گردشگری مورد مطالعه نیز متاثر از یکدیگر بوده و روابط متقابل و پیچیده ای بین این ابعاد وجود دارد و پایداری کامل در بعد اکوسیستم و انسانی مستلزم دستیابی به سطح قابل قبول در هر دو بعد و به طور تومانی است. از این رو برخی از مقاصد مورد مطالعه همچون کندوان و اونار به رغم برخورداری از سطح بالای شاخص های مرتبط با فعالیت های گردشگری همچون تعداد بازدیدکنندگان، زیرساخت های اقامتی، پذیرایی و غیره به دلیل کژکارکردی در حوزه شاخص های مربوط به حوزه زیست محیطی کماکان با پایداری کامل فاصله قابل توجهی داشته و رصد سیر تحول و تکامل پایداری آنها نشان از نزول سطح پایداری دارد. بررسی روستاها و مقاصد گردشگری در مناطق مورد مطالعه نشان می دهد که در مجموع مقاصد مورد مطالعه در استان های اردبیل و آذربایجان شرقی به لحاظ رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی در وضعیت نیمه پایدار (پایداری متوسط) قرار دارند. روستاهای اونار و کندوان در هر دو بخش رفاه انسانی و رفاه اکوسیستم وضعیت نسبتاً پایداری را کسب کرده اند و سایر مقاصد مورد مطالعه به دلیل تضاد در سطح توسعه شاخص های انسانی و طبیعی غالباً فاقد سطح قابل قبولی از پایداری در ابعاد اکوسیستم و انسانی هستند. همچنین نتایج بررسی ها نشان می دهد که شاخص بازدید از مقاصد گردشگری در

طول زمان می‌تواند وضعیت رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی را در مقاصد بهبود ببخشد چنانچه روستای کندوان به واسطه تعداد بالای بازدید کنندگان از وضعیت رفاهی بهتری در هر دو بخش اکوسیستم انسانی و طبیعی قرار گرفته است. طبیعتا عوامل ثانویه چون ارتقا سطح آگاهی اجتماعی و تبادل فرهنگ بین جامعه میزبان و جامعه گردشگر و آموزش های اجتماعی می‌تواند در این وضعیت موثر باشد هم‌چنان که در مقاصد با بازدید کمتر و جایگاه پایین تر این شاخص‌ها وضعیت متفاوت دیگر را نشان می‌دهد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

بررسی نتایج بدست آمده در این پژوهش و مقایسه آن با نتایج مورد اشاره در پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که یافته های این تحقیق با پژوهش‌های محمودی و دیگران (۱۳۹۴)، عنابستانی و همکاران (۱۳۹۰)، ژانگ و ژو^۱ (۲۰۱۹)، داوود مهدوی (۱۳۹۰) و آنتونی و دی بندتو^۲ (۱۹۹۳) و دونالد گتر^۳ (۱۹۹۲) مطابقت دارد. هم‌چنین تفاوت‌هایی بین نتایج این پژوهش با پژوهش لوویز^۴ (۲۰۱۰) وجود دارد که ریشه در ماهیت مقاصد مورد مطالعه و تفاوت‌های ماهوی آنها دارد. مقاصد مورد مطالعه در این پژوهش عمدتاً مناطق روستایی است در حالیکه مقاصد مورد مطالعه در پژوهش ذکر شده را مناطق شهری و کلانشهری تشکیل می‌دهد. با توجه به اینکه، پارادایم توسعه پایدار گردشگری دارای ابعاد مختلف زیست‌محیطی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی می‌باشد. در این مقاله نیز سعی شده با بهره‌گیری از ابزارهای ارزیابی پایداری چون مدل بارومتر به تحلیل وضعیت پایداری گردشگری در جامعه نمونه پرداخته شود. بررسی مقاصد گردشگری بر اساس چارچوب بارومتر پایداری پرسکات آلن نشان می‌دهد که رسیدن به تکامل مستلزم گام‌های برنامه‌ای و اقدامات توسعه‌ی قابل انجام برای ارتقاء فعالیت‌های گردشگری است. بر این اساس پیشنهاد می‌گردد که برای رفع موانع نسبت به بازنگری در برنامه‌ها و اجرایی کردن سیاست‌ها و اقداماتی نمود و توجه لازم در استفاده و به کارگیری اصول و راهبردها پارادایم توسعه پایدار گردشگری روستایی را در این روستاها بر اساس جایگاه مقاصد توسعه چرخه تکامل گردشگری به عمل آورد. در پایان با توجه به وضعیت محدوده مورد مطالعه موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

- (۱) ایجاد و گسترش و توزیع امکانات استراحتگاهی (سکوها، و سایبان، مراکز خدماتی بهداشتی متنوع، رستوران‌های متناسب با بوم هر منطقه...) و همچنین ایجاد مراکز خدماتی (...).
  - (۲) شناسایی دقیق وضعیت گردشگران مانند مدت اقامت، اهداف سفر، زمان بازدید و شناسایی نیاز گردشگران.
  - (۳) برگزاری طرح‌ها و همایش‌هایی جهت آموزش جامعه محلی و ارتقا سطح دانش عمومی مردم بومی منطقه در رابطه با مزیت‌های گردشگری و تبادلات فرهنگی با گردشگران.
  - (۴) اجرای طرح‌های مشارکتی (همایش، اردو، مسابقات، مراسمات محلی و ...) بین اداره‌ها و نهاد‌های مختلف از جمله میراث فرهنگی و گردشگری، محیط زیست، جهاد کشاورزی و ... .
- مهم‌ترین برنامه‌ها برای تحول در مقاصد گردشگری مورد مطالعه بتفکیک رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی به شرح جدول شماره ۷ خواهند بود.

جدول ۷. برنامه‌های پیشنهادی در مقاصد گردشگری مورد مطالعه برای ارتقای وضعیت رفاه انسانی و اکوسیستم

اقدامات	ابعاد	ردیف
<ul style="list-style-type: none"> - آموزش حفاظت محیط‌زیست به جامعه محلی - حفظ تنوع زیستی (گیاهی و جانوری) - مشارکت جامعه محلی در توسعه محیط زیست - درگیر کردن ذینفعان محلی - توسعه پروژه‌های احیای جاذبه‌های طبیعی - مدیریت بهینه تغییرات کاربری اراضی 	رفاه اکوسیستم	۱

¹ - Zhang & Zho

² - Anthony & Benedetto

³ - Donald. G

⁴ - Luis

اقدامات	ابعاد	ردیف
<ul style="list-style-type: none"> - بکارگیری و گسترش سازوکارهای جذب سرمایه گذاران بخش خصوصی - توسعه صنایع محلی و کالاهای بومی - افزایش تنوع در خدمات ارائه شده به گردشگران - ارتقاء سطح کیفی خدمات ارائه شده به گردشگران - ایجاد و توسعه زیرساخت‌های خدماتی، رفاهی - گسترش نظام تبلیغات و اطلاع‌رسانی - توسعه جاذبه‌های گردشگری پذیر - تکمیل زیرساخت‌های اقامتی و تفریحی - گسترش جذب سرمایه‌های بخش خصوصی 	رفاه انسانی	۲

(منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳)

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: انجام محاسبات، تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، نظارت بر پژوهش، مطالعه، بازبینی و اصلاح مقاله؛

نویسنده دوم: طراحی پژوهش، مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج؛
نویسنده سوم: تهیه و آماده‌سازی نمونه‌ها، انجام آزمایش و گردآوری داده‌ها، مشارکت در طراحی پژوهش و تهیه پیش‌نویس مقاله.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

مقاله حاضر فاقد حمایت مالی است.

سپاسگزاری

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از داوران به خاطر مطالعه مقاله حاضر و ارائه نظرهای ارزشمندشان سپاسگزاری نمایند.

منابع

- انوری، محمودرضا؛ بلوچی، عثمان و هاشم‌زهی، ابراهیم (۱۳۹۱). نقش محوری گردشگری روستایی در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای ناحیه تفتان، شهرستان خاش). *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۳ (۹ و ۱۰)، ۶۷-۸۶.
- پاپلی یزدی، حسین. (۱۳۸۵). گردشگری. ماهیت و مفاهیم: انتشارات سمت، تهران.
- پاشازاده، اصغر و میرزاییان، بهروز. (۱۳۸۹). اثرات گردشگری روستایی بر توسعه پایدار روستایی، مطالعه موردی: روستای داش دیبی شهرستان گرمی. *دانشگاه تربیت معلم، تهران*.
- حزباوی، زینب. (۱۳۹۶). بومی سازی مدل های پویایی سلامت آبخیز، رساله دکتری علوم و مهندسی آبخیزداری. دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تربیت مدرس.
- حسینی، سیدصادق و محمودی، ناصر (۱۳۹۰). مناطق نمونه گردشگری شاخه ای پربار در توسعه صنعت گردشگری. *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۳ (۱۰)، ۳۷-۵۳.
- حیرانی، امیررضا؛ بهزادفر، مرتضی و حزباوی، زینب (۱۴۰۰). تحلیل سطح پایداری مبتنی بر تعادل رفاه اکولوژیکی - انسانی در حوضه توتلی. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۱۱ (۳)، ۹-۳۰.

- دلشاد، علی (۱۳۹۱). مدل سازی مقصد تفرجگاهی کلاردشت با استفاده از الگوی طیف توسعه تفرجگاه (ROS). مرکز گردشگری علمی - فرهنگی دانشجویان ایران، تهران.
- رحیمی بد، مرتضی؛ صباحی، حسین؛ عمرانی منش، علی و ابادری نژاد، رضا (۱۴۰۲). بیستمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و توسعه شهری، گروه علمی علم آوران دانش، مازندران، بابل.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و مهدوی، داوود. (۱۳۹۴). راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT دهستان لواسان کوچک. فصلنامه مدرس، ۱۰ (۲).
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داوود و اکبری سامانی، ناهید (۱۳۹۲). ارائه الگوی برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری پایدار روستایی (مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۵ (۱)، ۱۲۳-۱۴۶.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داوود و پورطاهری، مهدی (۱۳۸۹). فرآیند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران. پژوهش‌های روستایی، ۴، ۱-۴۱.
- شکور، علی؛ قریشی، محمدباسط؛ لشکری، مریم و جعفری، مهتاب. (۱۳۹۰). ارزیابی و سنجش چگونگی پایداری گردشگری در بهشت گمشده بوان ممسنی با استفاده از مدل ردپای اکولوژیک. فصلنامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۳ (۳).
- عنابستانی، علی اکبر؛ خسرویگی، رضا؛ تقی‌لو، علی اکبر و شمس‌الدینی، رضا (۱۳۹۰). سطح بندی پایداری توسعه روستایی با استفاده از فن تصمیم گیری چند معیاره برنامه ریزی توافقی CP (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کمیجان). نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی (جغرافیای انسانی)، ۳ (۲)، ۱۰۷-۱۲۶.
- غازی، ایران (۱۳۷۹). نگرشی تحلیلی بر مدل تکامل فضایی در برنامه ریزی توسعه گردشگری. دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان ۱۳۷۹. شماره ۲۲ و ۲۳. ۴۱-۵۴.
- غازی، ایران (۱۳۷۹). نگرشی تحلیلی بر مدل تکامل فضایی در برنامه ریزی توسعه گردشگری. مجله علمی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، ۲۲ و ۲۳.
- کاظمی، مهدی؛ اسماعیلی، محمودرضا و بیگی فیروزی، الهیار (۱۳۹۱). تدوین و اولویت‌بندی استراتژی‌های مناسب توسعه گردشگری پایدار (مطالعه موردی: استان لرستان). فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، ۷ (۱۹)، ۸۹ - ۹۹.
- لومسدن، لس. (۱۳۸۰). بازاریابی گردشگری. ترجمه: محمدابراهیم گوهریان، چاپ اول، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
- مومنی، مهدی و صفری پورچافی، پریسا (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری (مطالعه موردی روستای جواهردشت شهرستان رودسر). ماهنامه جهاد، ۲۵، ۱۷-۳۵.
- مهدوی، داوود (۱۳۹۰). ارزیابی پایداری گردشگری در روستاهای تاریخی- فرهنگی ایران با تاکید بر پارادایم توسعه گردشگری. رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- محمودی، بیت‌الله؛ فقهی، جهانگیر، مخدوم، مجید و عوافقی همت، محمد (۱۳۹۴). ارزیابی فرایند پایداری در سطوح محلی براساس رویکرد IUCN مطالعه نمونه: ناحیه عرفی منج در شهرستان لردگان. محیط زیست طبیعی، منابع طبیعی ایران، ۶۸ (۴).
- میرکتولی، جعفر و مصدق، راضیه (۱۳۸۹). بررسی وضعیت گردشگری روستایی و نقش آن در رونق، صنایع دستی در دهستان استرآباد جنوبی شهرستان گرگان. مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۲ (۷)، ۱۳۷-۱۵۴.
- یاری حصار، ارسطو و حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۴). سنجش و ارزیابی چرخه حیات گردشگری پایدار روستایی (مطالعه موردی: بررسی تطبیقی روستاهای واقع در محورهای گردشگری استانهای تهران و البرز). پژوهش و برنامه ریزی روستایی، ۴ (۴)، ۴۱-۵۶.
- یاری حصار، ارسطو؛ مهدوی، داوود؛ حیدری ساربان، وکیل و ابراهیمی، خدیجه (۱۳۹۴). پایش چرخه حیات گردشگری پایدار مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان اردبیل. برنامه ریزی و آمایش فضا، ۱۹ (۴)، ۱۸۵-۲۱۴.

References

- Anabestani, Aliakbar. Khosrobeigi, Reza. Taghilo, Aliakbar & Shamsaddini, Reza (2010). Leveling the sustainability of rural development using the multi-criteria decision-making technique of consensual planning CP (case study: villages of Komijan city). *New Perspectives in Human Geography (Human Geography)*, 3(2), 107-126. (in Persian)
- André Cavalcante da Silva Batalhão, Denilson Teixeira and Emiliano Lôbo de God. (2017). The Barometer of Sustainability as a Monitoring Tool of the Sustainable Development Process in Ribeirão Preto, Brazil. *Journal of Environmental Science and Engineering*. 120-126. <https://doi.org/10.17265/2162-5298/2017.03.002>
- Anthony, C., and Benedetto, di. (1993). Temple University, USA David C. Bojanic University of Massachusetts, usa. Tourism area life cycle extensions. *Tourism Research*, 20, 557-570.
- Anvari, Mahmoudreza; Balouchi, Osman and Hashemzehi, ebrahim (2011). The central role of rural tourism in the development of rural areas (case study: villages of Taftan district, Khash city). *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 3 (9, 10), 67-86. (in Persian)
- Ayik, C., Ayataç, H., and Sertyesilisik, B. A. (2017). Gap Analysis on Urban Sustainability Studies and Urban Sustainability Assessment Tools. *Archit. Res.* 7, 1–15. <https://doi.org/10.5923/j.arch.20170701.01>
- Batalhão, A.C.D.S.; Teixeira, D.; and Godoi, E.L.D. (2017). the Barometer of Sustainability as a Monitoring Tool of the Sustainable Development Process in Ribeirão Preto. Brazil. *J. Environ, Sci. Eng.* 6, 120–126. <https://doi.org/10.17265/2162-5298/2017.03.002>
- Buttler, R.W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources. *The Canadian Geographer*, 24(1):5–12.
- Choi, H.S. and Sirakaya, E. (2006). Sustainability Indicators for Managing Ccommunity Tourism. *Tourism Management*, 27, 1274–1289.
- Chunlin Yu, Ling Li & Hejie Wei. (2023). Coupling Landscape Connectedness, Ecosystem Service Value, and Resident Welfare in Xining City, Western China, *Systems* 2023, 11(10), 512; <https://doi.org/10.3390/systems11100512>
- Delshad, Ali (2012). Modeling of Kelardasht resort destination using resort development spectrum model (ROS). *Scientific-Cultural Tourism Center of Iranian Students*, Tehran. (in Persian)
- Donald, G. (1992). University of Calgary, Canada. Tourism planning and destination lifw cycle. *Annual Tourism Research*, 19, 752-770.
- Ghazi, Iran. (2000). An analytical perspective on the spatial evolution model in tourism development planning. *Faculty of Arts and Humanities, University of Isfahan*, 1379. No. 22 and 23. 41-54.. (in Persian)
- Ghazi, Iran. (2000). An analytical perspective on the spatial evolution model in tourism development planning. *Scientific journal of Isfahan University Faculty of Letters and Human Sciences*, 22 & 23. (in Persian)
- Guidolini, J.F., Giarolla, A., Toledo, P.M., Valera, C.A., Ometto, J.P.H.B. (2018). Water Sustainability at the River Grande Basin, Brazil: An Approach Based on the Barometer of Sustainability. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 15, 2582. <https://doi.org/10.3390/ijerph15112582>
- Heirani, Amirreza. Behzadfar, Morteza & Hizbawi, zeinab. (2021). Analysis of the level of sustainability based on the balance of ecological-human well-being in Tutli Basin. *Geography and Environmental Sustainability*. 11(3), 9-30. (in Persian) <https://doi.org/10.22126/GES.2021.6965.2457>
- Hezbavi, Zeinab. (2016). Localization of dynamic models of watershed health, doctoral dissertation of watershed science and engineering. Faculty of Natural Resources, Tarbiat Modares University. (in Persian)
- Hosseini, Seyyed Sadegh & Mahmoudi, Nasser. (2018). Sample areas of tourism as a fruitful branch in the development of the tourism industry. *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 3 (10), 37-53. (in Persian)

- Kazemi, Mehdi. Esmaeili, Mahmoudreza & Beigi Firouzi, Allahyar. (2011). Compilation and prioritization of appropriate strategies for the development of sustainable tourism (case study: Lorestan province). *Journal of Tourism Management Studies*. 7 (19), 89-99. (in Persian)
- Kronemberger, D. M. P., Junior, J. C., Nascimento, J. D., Collares, J. E. R., and Silva, L. D. (2008). Sustainable Development in Brazil: An Analysis Based on the Application of the Barometer of Sustainability. *Society and Nature*.
- Luis, G. (2001). Universitat Oberta de Catalunya, Spain. Gemma Ca`noves. Universitat Auto`noma de Barcelona, Spain. Life cycles, stage and tourism history, The Catalonia (Spain) Experience. *Annals of Tourism Research*, 38(2), 651–671.
- Lumsden, Les. (2001). tourism marketing. Translation: Mohammad Ebrahim Gouharian, first edition, Cultural Research Office, Tehran. (in Persian)
- Mahdavi, Davood (2013). Evaluation of the sustainability of tourism in the historical-cultural villages of Iran with an emphasis on the tourism development paradigm. PhD thesis, *University of Tarbiat Modarres*, Tehran. (in Persian)
- Mahmoudi, Baitullah; Fegghi, Jahangir, Makhdoom, Majid & Mohammad Atefi, Hammet, (2014). Sustainability Assessment Process at the Local Level Based on IUCN Approach (Case Study: Mondje Customary Region in Lordegan Township), Natural Environment, Natural Resources of Iran, 68 (4). <https://doi.org/10.22059/JNE.2015.56937>
- Mirkatoli, Jafar and Mossadegh, Razieh (2009). A Study On the Rural Tourism Status and Its Role on Handicraft Business Development. Case study: Southern Estarabad, Gorgan. *Journal of Urban and Regional Studies and Research*. 2 (7), 137-154. (in Persian)
- Momeni, Mehdi & Safari Pourchafi, Parisa (2010). Strategic planning of tourism development (case study of Javaherdasht village, Roodsar city). *Journal of Jihad*, 25, 17-35. (in Persian)
- Papuli Yazdi, Hossein (2006). Tourism. Nature and Concepts: *Samt Publications*, Tehran. (in Persian)
- Pashazadeh, Asghar., Mirzaeiyan, Behrouz. (2010). The effects of rural tourism on sustainable rural development, case study: DashDibi village, Germi city. *Tarbiat Moalem University*, Tehran. (in Persian)
- Prescott-Allen, R. (2001). *The Wellbeing of Nations: a Country-by-Country Index of Quality of Life and the Environment*. International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources. Washington: Island Press.
- Prescott-Allen, R. (1997). *Barometer of Sustainability: Measuring and Communicating Wellbeing and Sustainable Development*. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN): Gland, Switzerland.
- Rahimi Bad, Morteza; Sabahi, Hossein; Omrani-Manesh, Ali and Abazhari-Nejad, Reza (2022). The 20th National Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Development, *Science Department of Science*, Mazandaran, Babol. (in Persian)
- Rapport, D.J.C., Gaudet, J.R., Karr, J.S., Baron, C., Bohlen W., Jackson, B., Jones, R.J., Naiman, B., and Pollock, M.M. (1998). Evaluating landscape health: integrating societal goals and biophysical process. *Journal of Environmental Management*, 53, 1–15.
- Rattanasuwongchai, N. (1998). Rural Tourism - the Impact on Rural Communities II. Thailand, *Food & Fertilizer Technology Center*, 2.
- Richard W. Butler (2008). The Concept of A Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources, *Canadian Geographer / Le Géographe canadien*, 24(1):5 – 12. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x>
- Ritchie J.R. and Crouch G.I. (2010). A model of destination competitiveness/ sustainability: Brazilian perspectives. *Um Modelo de Competitividade/Sustentabilidade de Destinos: Perspectivas Brasileiras*, 44: 1049–1066.
- Roknaddin Eftekhari, AbdolReza and Mahdavi, Davood & Akbari Samani, Nahid. (2012). Presenting a strategic planning model for the development of sustainable rural tourism (case study: Lavasan-E-Koochak district). *Human Geography Research*, 45 (1), 123-146. (in Persian)
- Roknaddin Eftekhari, AbdolReza and Mahdavi, Davood & Pourtaheri, Mehdi (2011). The process of localization of indicators of sustainable development of rural tourism in Iran. *Rural Researches*. 4, 1-41. (in Persian)

- Roknaddin Eftekhari, AbdolReza and Mahdavi, Davood. (2014). The solutions of the rural tourism development with SWOT Methods (Case study: Lavasan-E-Koochak. *Moddarres Quarterly*, 10 (2). (in Persian)
- Schmoll, G.A. (1977). *Tourism Promotion*. IUOTO, Geneva.
- Shakour, Ali. kooreshi, Mohammad Baset. Lashkari, Maryam & Jafari, Mehtab. (2011). Evaluating and measuring the sustainability of tourism in the lost paradise of Bovan Mamasani using the ecological footprint model. *Scientific Research Quarterly of New Attitudes in Human Geography*, 3 (3). (in Persian)
- Statistical Center of Iran. (2011). *Detailed results of the general population and housing census*. Tehran. (in Persian)
- Yari Hesar, Arastoo & Heydari Sarban, Vakil. (2014). Measurement and Evaluation of the Rural Sustainable Tourism of Life Cycle, (Case Study: Comparative Survey of Village Located in Tourism Pivots of Tehran and Alborz Province). *Journal of Rural Research and Planning*. 4 (4), 41-56. (in Persian)
- Yari Hesar, Arastoo. Mahdavi, Davood. Heydari Sarban, Vakil & Ebrahimi, Khadijeh (2014). Monitoring the life cycle of sustainable tourism, a case study: target villages tourism in Ardabil province. *Journal of Spatial Planning*. 19(4), 185-214. (in Persian)
- Zhang, Z. Zho. Z. (2017). From ecosystems to human welfare: the role and conservation of biodiversity. *Ciência Rural*, Santa Maria, 49(5), e20170875, 2019. <https://doi.org/10.1590/0103-8478cr20170875>